

مجموعه تاریخ شفاهی ادبیات معاصر ایران

علی بابا چاهی

سید عبدالله سادات مدنی

باباجاهی، علی، ۱۳۲۱
گفت‌وگو با علی باباجاهی / مصاحبه‌کننده عبدالله سادات مدنی. -
تهران: روزنگار، ۱۳۸۴.
۳۰۲ ص.، مصور، عکس. - (مجموعه تاریخ شفاهی ادبیات معاصر
ایران / سریست مجموعه محمدهاشم اکبریانی)
ISBN 964-5869-42-0

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیفا.
۱. باباجاهی، علی، ۱۳۲۱ - - مصاحبه‌ها. ۲. شاعران ایرانی - -
مصاحبه‌ها. ۳. منتقدان ایرانی - - مصاحبه‌ها. الف. سادات مدنی،
عبدالله، مصاحبه‌کننده. ب. عنوان.

۷۷ الف / PIR ۷۹۶۳
۶۲ / ۸ فا
س س / گ ۱۱۳ ب
۱۳۸۴

م ۸۳-۲۸۳۲۹

کتابخانه ملی ایران

نشر
روزنگار

روزنگار / ruznegar@hotmail.com / تلفن ۵۱-۸۶۹۶۹۴۹

مجموعه تاریخ شفاهی ادبیات معاصر ایران، علی باباجاهی

چاپ اول: تهران - ۱۳۸۴

شمارگان: ۲۲۰۰ نسخه

طرح جلد: مهرداد شیخان

حروفنگار: حامد محزر

صفحه‌آرا: مهری حسینی

لیتوگرافی: نظر

چاپ و صحافی: چاپخانه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

ISBN: 964-5869-42-0

شابک: ۹۶۴-۵۸۶۹-۴۲-۰

کلیه حقوق متعلق به نشر روزنگار است و نقل از کتاب فقط با ذکر منبع مجاز است.

این کتاب با استفاده از تسهیلات حمایتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی منتشر شده است

یادداشت ناشر ● ۱

سخنی از سرپرست مجموعه ● ۳

مقدمه مؤلف ● ۷

دوره‌ی کودکی ● ۹

دوره‌ی نوجوانی ● ۳۵

دوره‌ی جوانی ● ۵۷

کار، عشق، ازدواج و... ● ۹۵

فعالیت‌های فرهنگی - ادبی دهه‌ی ۴۰-۵۰ ● ۱۳۷

فعالیت‌های فرهنگی - ادبی دهه‌ی ۵۰-۶۰ ● ۱۶۱

فعالیت‌های فرهنگی - ادبی دهه‌ی ۶۰-۷۰ ● ۱۶۹

فعالیت‌های فرهنگی - ادبی دهه‌ی ۷۰-۸۰ ● ۲۱۳

عکس‌ها ● ۲۷۵

نمایه ● ۲۸۹

یادداشت ناشر

مجموعه‌ی تاریخ شفاهی شعر و داستان معاصر ایران بر مبنای این باور شکل گرفته است که باید بخش‌هایی از تاریخ فرهنگ معاصر را که در معرض هجوم فراموشی است، به شکلی نجات داد. متأسفانه چگونگی کارکرد نهادهای فرهنگی در ایران معاصر به دلایل متعدد به گونه‌ای بوده است که باید سراغ جریان‌های واقعی ادبی و فرهنگی را از زبان اهل آن گرفت. چرا که پژوهش‌ها و تحقیقات دقیق، عمیق، دامنه‌دار و فراگیری که تحولات ادبی و فرهنگی را با تمام جزئیات و نوسانات آن باز نمایند در کشور ما سابقه و نتیجه‌ی مشهودی نداشته است. گروه همکاران تاریخ شفاهی آرزوهای دست‌نیافتنی نداشته‌اند، اما تلاش کرده‌اند که نکته‌ای، موضوعی و دانسته‌ای را به دانش امروز بیفزایند. در این راه مستحتمل سختی‌ها و دشواری‌های بسیار شده‌اند که از چشم دست‌اندرکاران این حوزه دور نیست. اما پشتکاری را می‌طلبیده که انتشار این مجلدات نشان می‌دهد این پشتکار و تحمل مرارت بیهوده صرف نشده است. این مجموعه را به همه‌ی علاقه‌مندان فرهنگ و ادبیات و به‌ویژه به نام‌آورانی که مجلدات این مجموعه در مورد آن‌هاست پیشکش می‌کنم.

ناشر وظیفه‌ی خود می‌داند از حمایت بی‌دریغ معاون فرهیخته وقت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به خاطر حمایت و طرح نظریات راهگشا سپاسگزاری کند.

سخنی از سرپرست مجموعه

روزهایی که صفحه‌ی ادبیات - ویژه‌ی شعر - روزنامه‌ی همشهری در اختیارم بود، بخشی از صفحه به بحث در مورد شعر و موضوعات مربوط به آن اختصاص داشت. در این صفحه که هفته‌ای یکبار و در سال ۱۳۷۹ منتشر می‌شد، بحران داستان و بیشتر شعر به عنوان موضوع روز به بحث گذاشته شد. گفت‌وگو با صاحب‌نظران و نیز مطالعه‌ی مطالبی که این‌جا و آن‌جا چاپ می‌شد، نشان می‌داد که در این زمینه، تحقیقات معتبر و منسجمی انجام نشده است. اما پیش از آن به نظر می‌رسید اطلاعاتی که بتواند دستمایه‌ی این تحلیل‌ها باشد وجود ندارد. آن‌چه اهمیت داشت تحلیل جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، سیاسی و... از ادبیات بود که لازمه‌ی آن تحقیق در زندگی پدیدآورندگان و همچنین شرایط حاکم بر دوره‌ی حیات آن‌ها، فضای سیاسی جامعه، روابط خانوادگی، ارزش‌های موجود در میان اهل ادب، محافل ادبی، نظریه‌های ادبی مطرح در روزگار خلق آثار و... است. نبود یا کمبود این اطلاعات باعث می‌شد تا امکان بررسی کم و بیش جامع ادبیات از هر اهل پژوهشی سلب شود.

با چنین نگاهی بود که طرحی به نام «تاریخ شفاهی ادبیات معاصر ایران» شکل گرفت. بر اساس این طرح، شاعران، داستان‌نویسان، منتقدان و مترجمان تأثیرگذار محور کار شدند. آن‌ها که در قید حیات بودند خود مورد گفت‌وگو قرار می‌گرفتند و درباره‌ی آن‌ها که ادبیات کشورمان مدیون آن‌هاست و روی در نقاب خاک کشیده‌اند با دوستان، خانواده، همکاران و... گفت‌وگو می‌شد تا

تصویری کامل از زندگی ایشان و فضایی که در آن پرورده شده‌اند به دست آید. کلیات طرح با مدیر محترم نشر روزنگار جناب آقای حمیدرضا اسلامی در میان گذاشته شد و ایشان نیز با استقبال خود، دلگرمی برای شروع کار را ارزانی ما داشتند.

کار در همان سال ۱۳۷۹ آغاز شد و در ابتدا فقط راقم این سطور به گفت‌وگو با بزرگان ادب پرداخت. اما حجم کار و مشکلات پیش‌رو آنقدر بزرگ بود که طرح را به تعطیلی کشاند. پس از مدتی دوست عزیزم آقای محمدعلی علومی با تشویق نمودن و یادآوری ضرورت اجرای چنین طرحی باعث شد کار دوباره آغاز شود. تشویق‌ها و حمایت‌های این دوست عزیز تا آن‌جا پیش رفت که چند تن از دوستداران ادبیات را که خود در این حوزه صاحب اندیشه و فکر بودند، معرفی کرد تا دست مرا در اجرای طرح بگیرند. به این ترتیب گروهی تشکیل شد و تقسیم وظایفی به عمل آمد. هر یک از اعضای گروه یک یا چند تن از بزرگان ادبیات را انتخاب کرده و گفت‌وگوها انجام شد. پایان کار نیز کتابی درباره‌ی هر یک از شاعران، داستان‌نویسان، منتقدان و مترجمان برجسته تهیه و تدوین شد. به عبارت دیگر، هر کتاب صرفاً به یک تن از این بزرگان اختصاص داشت. حاصل آن مجموعه کتاب‌هایی می‌شد شامل زندگی حرفه‌ای، اجتماعی، سیاسی و فردی بزرگانی که یا هنوز در کنار ما هستند و یا از میان ما رفته‌اند.

برای پیشبرد کار، جلسات اعضا، هر هفته برگزار می‌شد. در این جلسات، ضمن ارائه‌ی گزارش از پیشرفت کار، مشکلات و مسائلی که برای هر یک از دوستان گروه پیش می‌آمد، طرح و درباره‌ی آن مشورت می‌شد. با همه‌ی این احوال کار با کندی پیش می‌رفت. همه‌ی شخصیت‌هایی که مورد گفت‌وگو قرار

می‌گرفتند، طرح را حائز اهمیت می‌دانستند اما مشغله‌ی فراوان و کم‌حوصلگی (خصوصاً درباره‌ی یزرگوارانی که کهولت سن داشتند) باعث می‌شد، روند امور از آنچه گمان می‌رفت آهسته‌تر باشد. گفت‌وگوهای مداوم که گاه به ۲۵ جلسه‌ی دو سه ساعته نیز می‌انجامید، سبب می‌شد برخی عزیزان با خستگی مواجه شوند و ادامه‌ی کار را به بعد موکول کنند. در برخی موارد شروع یک گفت‌وگو تا پایان آن، زمانی ۱۷ یا ۱۸ ماهه می‌طلبید. مسافرت و بیماری نیز مزید بر علت شده و مانع از انجام کار با سرعت مورد نظر می‌شد.

کار چند مرحله داشت. ابتدا گفت‌وگو انجام و پیاده می‌شد، متن توسط سرپرست مجموعه مطالعه و در صورت وجود کم و کاست، سؤالاتی تنظیم می‌شد تا در جلسه‌ی بعدی گفت‌وگو (و یا در پایان گفت‌وگوها) مطرح شود. یک‌دست کردن گفت‌وگوها و خارج نشدن از چارچوب‌های تعیین شده از مواردی بود که ناظر باید آن‌ها را مورد توجه قرار می‌داد.

هر چه بود گذشت، گذشت تا پس از نزدیک به سه سال اولین کتاب‌ها آماده شد. امید که توانسته باشیم برای آن‌ها که هم اینک و سال‌ها بعد قصد تحلیل ادبیات را از جوانب گوناگون دارند، این کتاب‌ها مرجع و منبع مناسبی باشد.

محمد هاشم اکبریانی

سرپرست مجموعه

شهریور ۱۳۸۲

مقدمه مؤلف

دوره‌ی معاصر را هرچند دوره‌ی شکوفایی و رونق ادبیات فارسی دانسته‌اند اما صاحب‌نظران بر این موضوع اتفاق دارند که همپای رونق ادبیات، بررسی و نقد ادبیات معاصر در این مرز و بوم رونق و گسترش نیافته است. این مشکل تا آن‌جاست که حتی در دانشکده‌های ادبیات فارسی نیز به ادبیات معاصر بهای لازم داده نمی‌شود. در چنین فضایی میان دوستان علاقه‌مند، صحبت از آغاز مجموعه کاری شد و دوست عزیزم آقای هاشم اکبریانی از بنده نیز برای همکاری دعوت کرد. کار را پذیرفتم و آقای علی باباچاهی شاعر و منتقد گرانقدر را پیشنهاد کرد و کار را با تماس و ملاقات حضوری آغاز کردم.

در جریان این کار که حدود دو سال به طول انجامید با آقای باباچاهی ملاقات‌های مکرری داشتیم و به صورت شفاهی پرسش و پاسخ‌هایی صورت گرفت و سپس از نوارهای ضبط شده پیاده و اصلاح شد. در طول این مدت جز محبت، همکاری، نظم، دقت و حوصله و تسلط بر مقوله‌های ادبی از آقای باباچاهی چیزی ندیدم. به ضرورت کار، بخش مهمی از آثار ایشان را نیز مطالعه کردم، هرچند سبک - متفاوت نویسی - این بزرگوار ممکن است به طبع عده‌ای خوشایند نباشد. پذیرفتنی است که هرکسی سلیقه‌ای دارد و باید این را در نظر داشته باشیم که حقیقت نزد همه‌ی انسان‌هاست. در طول این گفت‌وگوی طولانی، افزون بر صداقت بیان، ناظر حوصله‌ی فراوان ایشان در خصوص پاسخگویی به پرسش‌ها بودم.

کار را از دوره‌ی کودکی علی باباچاهی آغاز کردیم؛ بعد نوجوانی، جوانی و... تا در دوره‌هایی دیگر شاهد پختگی و تجربه‌های مختلف شاعری باشیم که حرفه‌ای بودن را مد نظر قرار داده است. حرفه‌ای بودن شاعر را نیز از منظر پشوانه‌ی فرهنگی، آراء و عقاید، و بالاخره جریان‌سازی بحث‌انگیز او در شعر معاصر به گفت‌وگو نشستیم. امید این‌که حاصل کار ما که آشنایی با یکی از چهره‌های تأثیرگذار است مورد پسند شما قرار گیرد.

سیدعبدالله سادات مدنی

بهمن‌ماه ۱۳۸۳